

Review of the traits of the character in the novel 'Autumn Is the Final Season' by Nasim Marashi, born in 1363, based on the theory of Raymond Cattell

Saeedeh Taheri Rostami^{*}, Mandana Mangeli^{}**

Soheila Mousavi Sirjani^{*}**

Abstract

The present article examines the behavioural traits of the characters in the novel 'Autumn Is the Final Season' by Naseem Marashi (born in 1363) which is based on the theory of traits propounded by Ramond Bernard Cattell (1905-1998). The main novel characters are three women named Leila, Roja, and Shabana, who have behavioural traits emanating from migration, family, emotions, and work. One of the views related to personality can be called the theory of Ramond Bernard Cattell. This theory tries to describe a person's traits that are caused by their behavioral personality. His formal traits are obvious and superficial and are of short duration. According to Raymond Cattell, deep traits are embedded and more prominent in a person. Ramond Cattell enumerates sixteen factors which form the traits of a character. This article is a descriptive analysis of them and answers to the fundamental question of which type of character in the novel 'Autumn Is the Final Season' fits into the theory of Cattell. According to the result of my research, which was conducted on Raymond Cattell's theory, which shows that the character in the novel happens to be more anxious and disturbed.

* Ph.D. Candidate of Persian language and literature, Department of Persian Language and Literature, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Saeedeh.taheri2014@gmail.com

** Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author), mandana5m@gmail.com

*** Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Mousavisirjanis@gmail.com

Date received: 13/12/2023, Date of acceptance: 10/01/2024

Keywords: Character, Characterization, Novel, Autumn Is the Final Season, Raymond Cattell.

Introduction

The present paper examines the behavioral traits of the characters in the novel *Fall of the Final Season* of Nasim Marashi (born in 1984) based on the theory of traits from the point of view of Raymond Cattell (1905-1998 AD). The main characters of the mentioned novel are three women named Leila, Roja, and Shabana who have behavioral traits that are involved in migration, family, emotional, and work relationships. One of the viewpoints about personality can be called Raymond Cattell's trait theory. This theory tries to describe the person's traits caused by their behavior. According to Raymond Cattell, traits are a psychological structure inferred from specific human behavior observation. In a person's personality, formal traits are obvious and superficial, and their durability is very short, while deep traits are durable and are more important in Cattell's view. Raymond Cattell presents sixteen factors about personality traits, thirteen of which can be seen in the novel under review.

The present paper tries to answer this main question in a descriptive-analytical way, based on Cattell's theory. The characters of the novel and their main types are analysed in the study. According to the results of the research, the most common character type based on Raymond Cattell's personality type theories is the anxious and disturbed character. This character appears in the autumn story in the last season of the year. The other prominent character is that of the night mother. She is worried and disturbed due to social problems, working outside the home, and taking care of her mentally retarded child.

Materials & Methods

This paper is written based on library tools and the research findings and is presented in descriptive and analytical form.

Discussion & Result

Characters are significant in the novel because they move the story forward with their behavior and speech. Fictional characters reflect life, effort, spirit of altruism, pessimism, optimism, jealousy, etc. In characterization, the author must always be with the characters of her story and live and get familiar with them, and progress her

story by using the character's presence in the novel in the form of behavior, speech, and actions. The characters must act, or the story will feel like an essay. Therefore, the character of each person in the fiction shows the author's processing method and the specific purpose that the writer has for creating that character. In addition to the novel, characters are also important in psychology. From this point of view, they can be used in interdisciplinary research. Interdisciplinary research is a solution that should be considered to speed up the promotion and spread of scientific development to provide a platform for researchers of all disciplines. This problem leads to the knowledge of more scientific efforts. Raymond Cattell's theory of personality and personality traits is one of the topics discussed in psychology that examines personality theory from Cattell's point of view. The novel *Autumn is the Last Season of the Year* by Nasim Marashi, is a character-oriented story. This research tries to investigate the similarities between the characters of the above-mentioned novel from Cattell's point of view. This paper answers the following questions:

- In the story of autumn, it is the last season of the year, can this be accepted and approved character based on Cattell's theory?
- In the story of autumn, it is the last season of the year, can there be a despicable character according to Cattell's theory?

Conclusion

In the story of autumn, it is the last season of the year, the accepted and approved character based on Cattell's theory is Roja, who is independent, self-reliant, and bold.

In the story of autumn, it is the last season of the year, according to Cattell's theory, the despicable character who is always anxious and disturbed is the night mother, whose anxiety casts an ominous shadow on her family.

In general, anxious characters (three types) and risk-taker characters (two types) are assigned to the highest frequency in the novel *Autumn is the last season of the year*.

Other results of this paper include the following:

In the novel *Autumn is the last season of the year*, according to Raymond Bernard Cattell's opinion, Nasim Marashi used the method of investigating the life case to achieve the deep characteristics of the characters which include information about the person's past obtained through the official records of the centers or

interviews with the person's friends and family. This is the same method used in the characters of the three protagonists and the main narrator of the mentioned novel, namely Leila, Roja, and Shabana. By comparison with other people in the story, Leila is among all the characters who possess the dynamic traits, abilities, and temperament from Cattell's point of view.

Bibliography

- Allot, Miriam Farris. 1989. *Novelists on the novel*. Translated by Mohammad Ali Hqshenas. Markaz Publication. Tehran.[in persian]
- Hilgard, Ernest, Richard C. Atkinson. 2002. *Introduction to Psychology*. Translated by Mohammad Naqi Brahani et. Al. Roshd publication. 10th edition. Tehran.[in persian]
- Nelson Essentials of Pediatrics (text only) 6th (Sixth) edition by K. Marcante MD,R. M. Kliegman MD,R. E. Behrman MD Paperback – January 1, 2010.[in persian]
- Atkinson and Hilgard's *Introduction to Psychology*, 14th ed, c2003. Translated by Nosratallah Pourafkari. Ayandehsazan publication. 1st edition. Tehran.[in persian]
- Burns David D. 2013. *When Panic Attacks: The New, Drug-Free Anxiety Therapy That Can Change Your Life*. Translated by Mehdi Qarachedaqi. Zehnaviz publication. Tehran.[in persian]
- Parsa, Mohammad. 2014. *Introduction to psychology*. Besat Publication. 20th edition. Tehran.[in persian]
- Hadjitarbar, Hanieh. 2020. *Analysis of discourse function in the novel "Autumn is the last season of the year."* 4th international conference on Language, literature, history, and civilization.[in persian]
- Siasi, Aliakbar. 1975. *Theories about personality*. Tehran University Press. Tehran.[in persian]
- Shamlu, Saeid. 2003. *Schools and theories in psychiatry*. Rosh publication. 8th edition. Tehran.[in persian]
- Schultz Duane P., Sydney Ellen Schultz. 2011. *Theories of personality*. Translated by Yahya Seyed Mohammadi. Virayesh publication. 17th edition. Tehran.[in persian]
- Schultz Duane P., Sydney Ellen Schultz. 2005. *Theories of personality*. Translated by Yusef Karimi. Arasbaran publication. Tehran.[in persian]
- Fazeli, Mahbood. 2022. *Analysis of discourse function in the novel "Autumn is the last season of the year." with the approach of developmental structuralism*. Literature research Journal. 18th edition. No 73. Autumn, pp 97-121.[in persian]
- Abdulkhan, Hamid (2002) *Character and characterization in fiction*, first edition. Tehran: Aan Publications.[in persian]
- Ali Beigi Sarhali, Vahid and Nikkhah Nouri, M. Al-Benin (2022) "Interpretation and analysis of the insane character based on Kettle's theory" *Journal of Iranian Studies*. Volume 21, Number 41, pp. 389-428.[in persian]

163 Abstract

Christensen, Ian, Wagner, Haag, Halliday, Sebastian (2006) General Psychology, translated by Abolqasem Bashiri and others, Qom: Imam Khomeini Educational and Research Institute Publications.[in persian]

Karimi, Yusuf (2009) Personality Psychology, 23rd edition. Tehran: Payam Noor University Press. [in persian]

Kohnmouipour, Jhaleh, Abdullahi, Akbar (2022) "Interlocutorism in two contemporary Iranian and French novels, Autumn is the Final Season by Nasim Marashi and Three Powerful Women by Marie Indiai". Contemporary World Literature Research Journal. Volume 27. Number 1. Spring and Summer. pp. 81-111.[in persian]

Malmir, Taimur, Natiqpour, Zeinet (2022) "The structure and narrative techniques of the novel Autumn is the last season of the year" Persian language and literature commentary and analysis magazine (Dehkhoda). Volume 14. Number 52. July. pp. 142-161.[in persian]

Mohammadi, Ali Akbar, Fasanqari, Hojatullah, Shahamat Deh Sarkh, Nasibeh (1401) "The function of narrative techniques and linguistic tricks in the novels of Sayyidat al-Qamar Jokha Al-Harithi and Autumn is the last season of the year, Nasim Marashi from the perspective of the fluid flow of the mind" magazine Research letter of comparative literature. Volume 12, Number 46. Summer. pp. 131-150.[in persian]

Marashi, Nasim (2022) Autumn is the last season of the year, 55th edition, Tehran: Cheshmeh publication.[in persian]

Mirsadeghi, Jamal (2014) Elements of Tales, Tehran: Sokhan Publications. [in persian]

بررسی صفات رفتاری شخصیت‌های رمان پاییز آخر فصل سال است براساس نظریه ریموند کتل

سعیده طاهری رستمی*

ماندانا منگلی**، سهیلا موسوی سیرجانی***

چکیده

مقاله حاضر به بررسی صفات رفتاری شخصیت‌ها در رمان پاییز فصل آخر سال است از نسیم مرعشی (تولد ۱۳۶۳ ش.) براساس نظریه صفات از دیدگاه ریموند کتل (۱۹۰۵-۱۹۹۸ م.) می‌پردازد. شخصیت‌های اصلی رمان مذکور، سه زن به اسامی لیلا، روجا و شبانه دارای صفات رفتاری هستند که درگیر مهاجرت، روابط خانوادگی، عاطفی و شغلی هستند. یکی از دیدگاه‌ها درباره شخصیت را می‌توان نظریه صفات ریموند کتل دانست این نظریه سعی دارد تا صفات فرد را که ناشی از رفتار اوست، وصف کند. از دید ریموند کتل، صفات یک ساختار روانی است که از مشاهده رفتار خاص انسان استنباط می‌شود. در شخصیت آدمی، صفات صوری، آشکار و ظاهری‌اند و دوام آن‌ها بسیار کم است و صفات عمقی بادوام بوده و از نظر کتل اهمیت بیشتری دارند. ریموند کتل شانزده عامل را در مورد صفات شخصیتی ارائه می‌دهد که سیزده عامل آن در رمان مورد بحث دیده می‌شود. مقاله حاضر به روش توصیفی-تحلیلی می‌کوشد تا به این سوال اصلی پاسخ دهد براساس نظریه کتل، چه نوع شخصیت‌هایی در رمان یادشده به کار رفته و بیشترین تیپ شخصیت کدام است و چرا؟ براساس نتایج تحقیق، بیشترین تیپ شخصیت در داستان پاییز فصل آخر سال است،

* دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب،

Saeedeh.taheri2014@gmail.com

** استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران (نویسنده مسئول)،

Mandana5m@gmail.com، ایران،

*** دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد تهران جنوب دانشگاه آزاد اسلامی،

Mousavisirjanis@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰

براساس نظریات تیپ شخصیتی ریموند کتل، شخصیت مضطرب و پریشان است که در روایت زندگی شخصیت مادر شبانه نمود بیشتری دارد. وی به دلایل مشکلات اجتماعی، کار بیرون از منزل و مراقبت از فرزند عقب مانده ذهنی مضطرب و پریشان است.

کلیدواژه‌ها: شخصیت، شخصیت پردازی، رمان، پاییز فصل آخر سال است، ریموند کتل.

۱. مقدمه

شخصیت‌ها در رمان اهمیت زیادی دارند، زیرا با رفتار و گفتار خود داستان را به پیش می‌برند. به قول ویرجینیا وولف (۱) «سر و کار همه رمان‌ها فقط با شخصیت است و فقط برای طرح و ترسیم شخصیت است که قالب رمان را طرح افکنده‌اند و پرورش داده‌اند» (آلوت، ۱۳۶۸: ۴۵۴). شخصیت‌های داستانی انعکاس دهنده زندگی، کوشش، روح نوع دوستی، بدبینی، خوش بینی، حسادت و... هستند. شخصیت

در اثر روایتی یا نمایشی فردی است که کیفیت روانی و اخلاقی او در عمل وی و در آنچه می‌گوید و می‌کند وجود داشته باشد. خلق چنین شخصیت‌هایی را که برای خواننده در حوزه داستان و رمان مثل افراد واقعی جلوه می‌کنند شخصیت پردازی می‌گویند (میرصادقی، ۱۳۹۴: ۱۲۲).

نویسنده در شخصیت‌پردازی باید همواره با شخصیت‌های همراه داستانش باشد و با آنها زندگی کند. با آنها انس بگیرد و داستان خود را با استفاده از شخصیت‌هایی که در رمان حاضرند، در قالب رفتار و گفتار و اعمال پیش ببرد. «شخصیت‌ها باید عملی انجام دهند در غیر این صورت داستان به یک مقاله شبیه خواهد بود» (عبدالهیان، ۱۳۸۱: ۶۶). پس «شخصیت هر کس در آثار داستانی نشان دهنده نحوه پردازش نویسنده و هدف خاصی است که فرد از خلق آن شخصیت دارد» (علی بیگی سرهالی و نیک‌خواه نوری، ۱۴۰۱: ۴۰۰). شخصیت‌ها علاوه بر رمان، در مبحث روان‌شناسی هم دارای اهمیت هستند و از این دید می‌توان از آنها در مبحث پژوهش‌های بین رشته‌ای بهره برد. پژوهش‌های بین‌رشته‌ای، برای سرعت بخشی به منظور ترویج و اشاعه توسعه علمی راهکاری است که باید مد نظر قرار گیرد تا بستر را برای محققان همه رشته‌ها مهیا سازد؛ زیرا این مسئله به معرفت بیشتر کوشش‌های علمی منتهی می‌شود. نظریه شخصیت و صفات شخصیتی ریموند کتل، یکی از مباحث مطرح در روان‌شناسی است که به بررسی نظریه شخصیت از دیدگاه کتل می‌پردازد؛ از آنجایی که رمان پاییز فصل آخر سال است از نسیم مرعشی

بررسی صفات رفتاری شخصیت‌های ... (سعیده طاهری رستمی و دیگران) ۱۶۷

داستانی شخصیت محور است، مقاله حاضر تلاش دارد تا به بررسی همسانی‌های شخصیت‌های رمان مذکور از دیدک‌ت‌ل پ‌ر‌د‌از‌د.

۱.۱ سوال‌های تحقیق

مقاله حاضر به سوال‌های زیر پاسخ می‌دهد:

- در داستان پاییز فصل آخر سال است، شخصیت مقبول و مورد تایید براساس نظریه ک‌ت‌ل کی‌س‌ت؟
- در داستان پاییز فصل آخر سال است شخصیت مطرود براساس نظریه ک‌ت‌ل کی‌س‌ت؟

۲.۱ روش تحقیق

این مقاله مبتنی بر روش توصیفی تحلیلی انجام شده است.

۳.۱ سابقه و پیشینه تحقیق

تاکنون شخصیت و شخصیت‌پردازی در رمان پاییز آخر فصل سال است براساس نظریه ریموند ک‌ت‌ل کارنشده، اما برخی از مقاله‌های منتشرشده در زمینه رمان مذکور، به ترتیب سال نشر به شرح زیر است:

حاجی تبار (۱۳۹۹) مقاله ای تحت عنوان «تحلیل کارکرد گفتمان در رمان «پاییز فصل آخر سال است» در چهارمین کنفرانس بین المللی زبان، ادبیات و تاریخ و تمدن ارائه داد. براساس نتایج مقاله فوق، نویسنده رمان «پاییز آخر فصل سال است» به خوبی و با بسامد بالا از گفتمان برای پردازش درون مایه داستانی خود بهره برده است

فاضلی (۱۴۰۰) مقاله ای با عنوان «نقد جامعه شناسی رمان پاییز فصل آخر سال است با رویکرد ساختارگرایی تکوینی» در مجله پژوهش های ادبی منتشر کرد. یافته های پژوهش نشان می‌دهد که مطابق نظریه گلدمن، مرعشی موفق به خلق اثری شده که در آن هم‌ارزی استواری میان ساختار این اثر با ساختارهای جامعه ای که اثر در آن شکل گرفته است، دیده می‌شود و این هم‌ارزی ساختاری در کنار روابط دیالکتیک اجزای گفتمانی مرتبط به هم، رمان وی را به اثری اصیل تبدیل کرده است.

کهنمویی پور و عبداللهی (۱۴۰۱) مقاله ای با عنوان «هم‌گفت‌گرایی در دو رمان معاصر ایرانی و فرانسوی پائیز فصل آخر سال است از نسیم مرعشی و سه زن توانمند از ماری ایندیای (۲)» در مجله پژوهش ادبیات معاصر جهان چاپ کردند. این مقاله نشان می‌دهد که برعکس شخصیت‌های زن ایندیای که در تلاشی بی‌پایان همواره در پی کشف هویت‌های متکثر خود هستند، شخصیت پردازی مرعشی به‌گونه‌ای است که گویا شخصیت‌های زن در گذشته زندگی می‌کنند ولی ذهنشان رو به آینده است یعنی نه کاملاً وابسته به سنت‌های گذشته‌اند و نه مدرن شده‌اند، اما نگاهی پر مهر به سنت‌ها دارند و حاضر به از دست دادنشان نیستند.

محمدی، فسقوری و شهامت ده سرخ (۱۴۰۱) مقاله‌ای با عنوان «کارکرد تکنیک‌های روایی و ترفندهای زبانی در رمان‌های سیدات القمر جوخه الحارثی و پاییز فصل آخر سال است نسیم مرعشی از منظر جریان سیال ذهن» در مجله کاوش نامه ادبیات تطبیقی منتشر کردند. براساس نتایج مقاله فوق، مرعشی به علت رویکرد ساده نویسی، کمتر از شعرگونگی بهره برده‌است؛ وی حدیث نفس را برای بیان احساسات زنانه به‌کار برده، اما الحارثی آن را به جهت اهداف والاتری، از جمله احقاق حقوق از دست رفته زنان در جوامع سنتی به‌کار می‌گیرد.

مالمیر و ناطق پور (۱۴۰۱) مقاله ای با عنوان «ساختار و شگردهای روایی رمان پاییز فصل آخر سال است» در مجله تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا) منتشر کردند. براساس دستاورد مقاله مذکور روایت چندمحور رمان می‌خواهد درد مشترک نسل جوان به‌خصوص جوانان دهه شصت را در مناطق و موقعیت‌های مختلف بازنمایی کند.

۲. مبانی نظری تحقیق

۱.۲. نظریه شخصیت و صفات شخصیتی ریموند کتل

ریموند برنارد کتل (۳) در سال ۱۹۰۵ در شهر استافوردشایر (۴) انگلستان به دنیا آمد (سیاسی، ۱۳۵۴: ۳۱۷). وی در سال ۱۹۲۹ دکترای خود را گرفت (شولتز، ۱۳۸۴: ۳۰۴). کتل، در تحلیل شخصیت ۱۶ عامل به دست داد (اسمیت و دیگران، ۱۳۸۴: ۳۹۱). او از پرکارترین

دانشمندان روان‌شناس به حساب می‌آید. افزون بر ۵۰۰ مقاله و ۴۳ کتاب منتشر کرد، دستاوردی ماندگار که احساس تعهد و پشتکار او را می‌رساند (شولتز، ۱۳۸۹: ۳۰۶).

کتل هوش را به دو دسته سیال و متبلور تقسیم می‌کند. به عقیده وی، هوش سیال استعداد ادراک کلی است که به کارکرد فیزیولوژیکی مغز وابسته است. اما هوش متبلور به تجربه‌ها، تحصیل و آموخته‌ها وابستگی دارد. همبستگی این دو مؤلفه هوش فرد را به وجود می‌آورد (پارسا، ۱۳۸۳: ۱۷۳). استفاده از روش‌های تحلیل عاملی شخصیت از دیگر ابتکارات کتل بود؛ نظریه شخصیت‌شناسی کتل در دسته نظریه‌های تحلیل عاملی جای می‌گیرد (کریمی، ۱۳۸۹: ۷۱). همچنین کتل شخصیت را به عوامل تشکیل‌دهنده آن تقسیم کرد. نظریه کتل جامع‌ترین و وسیع‌ترین آن‌هاست (شاملو، ۱۳۸۲: ۱۷۳).

۱.۱.۲ شانزده عامل شخصیت

نظریه شخصیت کتل، یکی از مباحث مطرح در روان‌شناسی بوده که به بررسی نظریه شخصیت در دیدگاه کتل می‌پردازد. کتل، موضوع صفات را واحد اصلی بررسی شخصیت می‌داند و معتقد بود که هدف نظریه شخصیت باید پیش‌بینی رفتار آدمی در شرایط و اوضاع و احوال معین باشد.

کتل با استفاده از درجه‌بندی مقیاس‌هایی که از بررسی کلمات مربوط به شخصیت در زبان انگلیسی به دست آمده بود، داده‌هایی از یک نمونه گسترده از مردم عادی به دست آورد و شانزده عامل شخصیت را از آن‌ها استخراج کرد (کریستنسن، واگنرهاگ و هالیدی، ۱۳۸۵: ۵۷۲).

۲.۱.۲ انواع صفات

محور اصلی نظریه کتل، تمایزی است که میان دو نوع صفات صوری (۵) و صفات پایه یا عمقی (۶) قابل می‌شود. صفات صوری، مجموعه‌ای از ویژگی‌های رفتار هستند که آشکار و ظاهری‌اند و دوام و ثبات آن‌ها بسیار کم است و در اثر ارتباط صفات عمقی با یکدیگر حاصل می‌شوند. صفات عمقی، منبع و سرچشمه صفات صوری و علت‌های واقعی رفتار آدمی هستند. این صفات بادوام بوده و از نظر کتل اهمیت بیشتری دارند، زیرا به صورت عوامل و پدیده‌های زیربنایی شخصیت عمل می‌کنند. صفات عمقی دو دسته‌اند:

صفات سرشتی (۷) که ارثی‌اند و شخص آن‌ها را با خود به دنیا می‌آورد.

صفات محیطی (۸) که با آموختن و تربیت به دست آمده و حاصل محیط هستند (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۵۱).

کتل، برای دستیابی به صفات عمقی از سه روش زیر استفاده کرد:

۱. پرونده زندگی (۹) شامل اطلاعات مربوط به گذشته فرد که از طریق پرونده‌های رسمی مراکز یا مصاحبه با دوستان و خانواده فرد به دست می‌آید.
۲. پرسش‌نامه خودسنجی (۱۰): عبارت است از ارزیابی و تصویری که فرد از خود ارایه می‌دهد.
۳. آزمون‌های عینی (۱۱) رفتار فرد از طریق این آزمون‌ها مورد بررسی و نتیجه‌گیری عملی و عینی قرار می‌گیرد.

کتل، سعی کرد با استفاده از روش تحلیل عاملی در مورد این سه نوع اطلاعات به صفات عمومی شخصیت دست یابد (شاملو، ۱۳۸۲: ۱۷۵).

او نخست با ادغام برخی صفات از فهرست آلپورت اودبرت (۱۲) آن را به حدود دویست صفت تقلیل داد و بعد، از خود افراد و همسالانشان خواست که آن‌ها را بر اساس این صفات، درجه‌بندی کنند. سپس با تعیین همبستگی آماری میان مابقی صفات و با روش تحلیل عوامل، صفاتی که بیشترین ارتباط را با یکدیگر داشتند، مشخص کرده و آن‌ها را بیشتر مورد تحقیق قرار داد تا این که ۱۶ عامل یا صفت را به عنوان عوامل اصلی یا صفات عمقی شخصیت شناسایی کرد (اتکینسون، ریتال. ال و همکاران، ۱۳۸۴: ۸۴/۲).

۳.۱.۲ صفات متضاد

کتل برای هر یک از عوامل دو نام در نظر گرفته (به صورت صفات متضاد)، یکی برای نمره بالا و دیگری برای نمره پایین:

جدول ۱. شانزده عامل شخصیت (در صفات متضاد) از دید کتل

نمره بالا	نمره پایین
خوار	غیرخوار
کم هوش	باهوش
پایدار (من نیرومند)	هیجانی - روان رنجوری

نمره بالا	نمره پایین
متواضع	گستاخ و جسور
آرام و متین	بی خیال
مصلحت اندیش	با وجدان
کم رو-خجالتی	ماجراجو-نترش
انعطاف ناپذیر	انعطاف پذیر
خوش باور	بدگمان
اهل عمل	تخیلی
رُک و صادق	زیرک و ناقلا
خونسرد	نگران
وابسته به گروه	متکی به خود
محافظه کار	ریسک کننده
نامرتب	مرتب
آرام	عصبی

۲.۲ خلاصه رمان پاییز آخر فصل سال است

رمان پاییز فصل آخر سال است در سال ۱۳۹۳ توسط نشر چشمه منتشر در ۱۸۹ صفحه شد. این اثر در سال ۱۳۹۴ برندهٔ جایزهٔ ادبی آل احمد گردید. رمان پاییز فصل آخر سال است در حال حاضر (۱۴۰۲) به چاپ پنجاه و هفتم رسید. رمان، در دو فصل با عناوین «تابستان» و «پاییز» روایت شده که هر کدام به سه فصل تقسیم می‌شوند که تکهٔ اول و دوم و سوم نامیده شده‌اند. هر کدام از این فصل‌ها هم توسط یکی از سه دخترها روایت می‌شوند. این رمان، برش‌هایی از زندگی سه دختر در آستانهٔ ۳۰ سالگی است. هر سه زن در دانشگاه تهران باهم آشنا می‌شوند و در رشتهٔ مهندسی مکانیک از دانشگاه تهران فارغ التحصیل می‌شوند. آشنایی در دانشگاه تبدیل به رفاقت می‌گردد. هر سه زن با دغدغه‌ها و مسائل گوناگونی مواجه هستند. با اینکه زندگی این سه زن از دوران تحصیل در دانشگاه به هم گره خورده و با وجودی که راهشان کاملاً از هم جداست؛ اما روی زندگی هم تاثیر می‌گذارند. لیلا که همسرش میثاق او را رها کرده و برای ادامه تحصیل و زندگی به کانادا مهاجرت کرده؛ شبانه که در ازدواج با ارسلان مردد است؛ و روجا که در صدد تکمیل مدارک و گرفتن پذیرش دانشگاه و ویزای فرانسه است و نهانی به میثاق علاقه دارد. در فصل تابستان شرایط

نابسامان این سه دختر از زبان خودشان مطرح می‌شود و در فصل پاییز آنان وارد مراحل جدید و متفاوتی از زندگی خود می‌شوند. لیلا با کار در روزنامه زندگی جدیدی را آغاز می‌کند؛ ناگهان روزنامه تعطیل و وی بیکار می‌شود. شبانه در عین تردید، به ازدواج با ارسلان رضا می‌دهد؛ روجا با اینکه در اخذ پذیرش دانشگاه فرانسه موفق است و همچنان به رفتن کانادا و میثاق می‌اندیشد، ناگهان به وی ویزا نمی‌دهند. زندگی این سه زن بدون هیچ پایانی، ناتمام رها می‌شود و ادامه دارد (مرعشی، ۱۴۰۱: تلخیص از کل متن).

۳. بررسی صفات شخصیت‌های رمان پاییز فصل آخر سال است از دیدگاه کتل

۱.۳ لیلا، شخصیت احساساتی و خیال پرداز

در رمان پاییز آخر فصل سال است، روایت با لیلا آغاز می‌شود. از خانواده‌ای متمول و تحصیل‌کرده اهوازی است. شوهر لیلا، میثاق، به دلیل ادامه تحصیل و به گمان خودش پیشرفت‌های بیشتر خارج از کشور، به کانادا مهاجرت می‌کند، اما لیلا با او نمی‌رود. لیلا که به شدت عاشق میثاق است، رفتن او را باور ندارد. گویی با چشمان باز کابوس می‌بیند «تمام شب با چشم باز کابوس دیدم. مامان گفت یک استکان گل گاوزبان بخور، نخوردم» (مرعشی، ۷۰).

لیلا با بحران‌های بعد از رفتن شوهرش دست و پنجه نرم می‌کند. خانواده‌اش نگران او هستند و اصرار دارند که پیش آن‌ها به اهواز برود، اما وی نمی‌پذیرد و در تهران می‌ماند. پدر لیلا پزشک است و می‌داند که وی مضطرب است «اضطراب داری بابا جان سعی کن در فشار محیطی قرار نگیری» (همان: ۱۹).

بعد از شش ماه لیلا مطمئن می‌شود که میثاق هرگز باز نمی‌گردد، لذا غیابی، با وکالتی که از شوهرش دارد، جدا می‌شود و برای احیای خود و بازگشت به زندگی به دنبال کار می‌رود.

لیلا در فصل تابستان رمان، کار مورد علاقه خود را می‌یابد؛ اما در اوج هیجان کاری، در فصل پاییز غم انگیز رمان، روزنامه تعلیق و کار تعطیل می‌شود و او مأیوسانه تنها دلگرمی‌اش را از دست می‌دهد.

بررسی صفات رفتاری شخصیت‌های ... (سعیده طاهری رستمی و دیگران) ۱۷۳

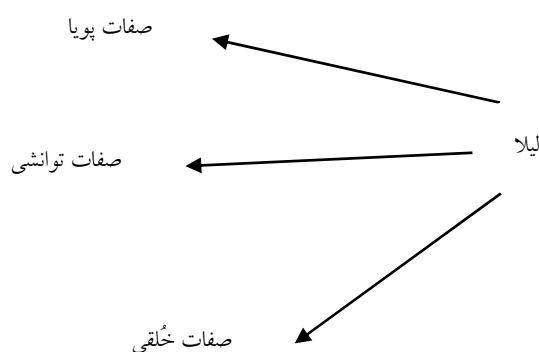
نسیم مرعشی در رمان پاییز فصل آخر سال است، تمامی صفات پویا، توانشی و خلقی را در شخصیت پردازی رمان بکار می‌گیرد و لیلا شخصیتی است که مشمول همه صفات سه گانه زیر است:

از دیدگاه کتل، صفات شخصیتی به سه دسته تقسیم می‌شوند:

صفات پویا: صفاتی که فرد را به سوی هدفی به حرکت در می‌آورند.

صفات توانشی: صفاتی که استعداد، قابلیت و توانایی فرد را برای رسیدن به هدفی نشان می‌دهند.

صفات خلقی: صفاتی که نشان دهنده خصوصیتی مانند انرژی، واکنش عاطفی، سرعت عکس‌العمل و سرعت و قوت انگیزشی هستند (شاملو، ۱۳۸۲: ۱۷۴).

نسیم مرعشی در رمان پاییز فصل آخر سال است، شخصیتی که از لیلا ترسیم می‌کند بیشتر به تیپ احساساتی همسان و مانده است. لیلا در رمان مذکور، شاعر پیشه است، موسیقی می‌نوازد و اهل قلم است.

آدم‌های احساساتی خلاق‌تر و دلسوزتر از بقیه هستند، ولی بیشتر از دیگران در معرض فشار و استرس قرار می‌گیرند و آماده در هم شکستن هستند. بیشتر افراد احساساتی دارای روحیه هم نوع دوستی هستند. برای آنها ناراحت کردن دیگران خیلی دشوار است و برای خوشحال کردن آنها همیشه تلاش می‌کنند. در متن داستان پاییز فصل آخر سال است، لیلا بیش از روجا هوای ماهان، برادر کم توان ذهنی شبانه را دارد. ماهان با لیلا ارتباط خوبی برقرار کرده است و مرتب برای لیلا نقاشی می‌کشد: «لیلا انگار که نقاشی‌های پسرش است،

با عشق نگاه می‌کند. ماهان همه‌اش لیلا را کشیده. لیلا با موهای طلایی؛ لیلا درکوه؛ لیلا زیرآسمان؛ لیلا لای درخت‌ها؛ لیلا کنارخانه. لیلا می‌بیند و ذوق می‌کند» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۱۷۶). شخصیت لیلا در رمان پاییز فصل آخر سال است، دارای رفتار و خصوصیتی احساساتی است؛ او نمی‌تواند احساسات خود را از نظر ثبات و هیجان کنترل کند و احساساتی بودن تمام زندگی وی را دستخوش تغییرات می‌کند. لیلا در تکه اول رمان خودگویی می‌کند و به میثاق می‌گوید: «می‌دانستم نمی‌روی بدون من» (همان: ۳۳).

«تو نمی‌توانی. نمی‌روی بدون من» (همان: ۱۱۱).

لیلا تا زمان پرواز شوهرش، میثاق همچنان یقین داشت که شوهرش وی را ترک نمی‌کند «منتظر روز فرودگاه بودتا میثاق از رفتن پشیمان شود و برگردد خانه و بگوید بدون تو هیچ جا نمی‌روم» (همان: ۱۵۴). «لیلا دنبال این بود که به خودش ثابت کند میثاق چقدر دوست‌اش دارد» (همان: ۱۵۴).

لیلا	شخصیت احساساتی
------	----------------

خیال پرداز بودن از دیگر مشخصه‌های نظریه کتل است که ردپای آن را می‌توان در شخصیت لیلا نمایان ساخت. انسان خیال پرداز، از واقعیت گریزان می‌شود و تصورات ذهنی خود را بر امور واقعی ترجیح می‌دهد که این صفت در رفتار لیلا و شخصیت وی جلوه بارزی دارد.

روجا، لیلا را چنین وصف می‌کند: «دیوانه بود. روی ابرها زندگی می‌کرد» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۱۵۴).

لیلا در مورد خودش به شبانه می‌گوید: «تنهایی خیلی سخت است شبانه. سخت‌تر از زندگی بی‌رؤیاست. آدم همیشه توی ابرها زندگی نمی‌کند» (همان: ۱۴۷).

لیلا	شخصیت خیال پرداز
------	------------------

۲.۳. شبانه، شخصیت شکاک و نگران

شبانه از خانواده‌ای کارمند با برادری عقب مانده ذهنی است. وی دختری است که دوران کودکی خود را در جنگ ایران و عراق سپری کرده‌است. روایت دوم رمان پاییز فصل آخر

سال/ است از زبان اوست. شبانه به همراه پدر و مادر و برادرش زندگی می‌کند. نامش شبانه است چون پدرش عاشق شعرهای شاملو بوده و نام او را از شعری از شاملو برداشته است. شبانه با یکی از همکارانش به نام ارسلان رابطه عاطفی دارد. او تکلیفش با این رابطه معلوم نیست و برای ازدواج دودل است. وی در زندگی هم با مادر خود دچار مشکلات زیادی است. شبانه بیشتر مسئولیت‌ها و کارهای برادرش ماهان را بر عهده گرفته است. او در این بین احساس تنهایی و بلا تکلیفی می‌کند حالا روزهایش را با درگیری و فکر کردن به انتخابش می‌گذراند. او نمی‌تواند به تنهایی تصمیم بگیرد: «من بلد نیستم تنهایی تصمیم بگیرم» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۱۳۱). شبانه از جواب مثبت دادن به خواستگارش واهمه دارد و حتی مردد است که به اندازه کافی وی را دوست دارد یا نه: «ترسیدم، هنوز هم می‌ترسم.... بعد هم نمی‌دانم این قدری که ارسلان را دوست دارم بس است یا نه» (همان: ۱۳۲).

شبانه	شخصیت شکاک و نگران
-------	--------------------

در رمان پاییز فصل آخر سال/ است شبانه همیشه افسرده و گریان است. شبانه خودش را برای روجا چنین توصیف می‌کند: «مریض شده‌ام روجا. هر چه می‌گوید گریه‌ام می‌گیرد. عصبانی می‌شود، گریه‌ام می‌گیرد. برایم گردن‌بند می‌خرد، گریه‌ام می‌گیرد. مادرش زنگ می‌زند، گریه‌ام می‌گیرد» (همان: ۱۸۸).

شبانه	شخصیت بیمناک و نگران
-------	----------------------

۳.۳ روجا، شخصیت جسور، خطرکننده، مستقل و متکی به خود

در داستان پاییز فصل آخر سال/ است، روجا اهل رشت ولی ساکن تهران است. وی با مادر و برادرش رامین زندگی می‌کند. پدرش را در کودکی از دست داده است. چشمان سبزی دارد. وضع مالی متوسطی دارد. فعال و پُرجوش است. در شرکت کار می‌کند. تدریس خصوصی می‌کند و قصد دارد برای ادامه تحصیل به کشور فرانسه مهاجرت کند؛ اما تلاش وی برای رفتن به سفر سودی ندارد، زیرا به وی ویزا نمی‌دهند.

روجا در رمان، شخصیت استواری دارد و از طرف دیگر اوست که به نسبت بقیه پُر از زندگی و شور است جسارت دارد و به فکر پیشرفت است. وی همیشه بهترین‌ها را پیدا

می‌کند: «روجا: تو پارک کن بقیه اش با من ... پیاده می‌شوم. بقیه اش با روجاست. همیشه بهترین‌ها را برای بقیه هر چیز پیدا می‌کند» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۲۱).

رامین برادر روجا هم عقیده دارد که وی بهترین را پیدا می‌کند: «تو می‌توانی یک راه بهتر پیدا کنی روجا. همیشه می‌توانستی بهترین راه‌ها را پیدا کنی» (همان: ۱۸۵).

از دیگر مؤلفه‌های شخصیتی نظریه کتل که در شخصیت «روجا» مشاهده می‌شود، جسور بودن و گستاخی است. جسور بودن و پافشاری در امری می‌تواند نموده‌های گوناگونی داشته باشد که برای نمونه این پافشاری و گستاخی در شخصیت روجا مشاهده می‌شود.

شخصیت جسور و خطرکننده	روجا
-----------------------	------

۴.۳ میثاق، شخصیت خطرکننده

نسیم مرعشی، در تکه دوم داستان پاییز فصل آخر سال است از قول شبانه شخصیت میثاق را چنین توصیف می‌کند که وی مردی مهربان و آرام است. هرگز عصبانی نمی‌شود. حرف‌های احمقانه نمی‌زند، همه چیز را می‌فهمد. فحش نمی‌دهد و همه‌اش مواظب زنش است. «همه چیز را می‌فهمد، هیچ وقت عصبانی نمی‌شود. فحش نمی‌دهد، حرف‌های احمقانه نمی‌زند، زور نمی‌گوید و همه‌اش مواظب زنش است» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۱۳۳).

شخصیت خطرکننده	میثاق
----------------	-------

از دیدگاه کتل، خود، خود، دو نوع است: خود واقعی و خود آرمانی. همان است که هر کسی هست و خود او قبول دارد و آگاه است که چنان است، اما خود آرمانی، آن است که شخص آرزو دارد باشد (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۵۳).

میثاق شرایط موجود را دوست ندارد و به دنبال خود آرمانی است. او خود آرمانی را در تحصیل دوره دکترا در کانادا می‌بیند، حتی اگر قرار باشد به قیمت همه زندگی‌اش یعنی طلاق و جدایی از لیلا تمام شود.

به همین دلیل میثاق آدم ماندن در ایران نبود «میثاق آدم ماندن نبود... کلی آرزوی بزرگ داشت» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۱۵۴).

۵.۳ ارسلان، شخصیت پایدار، خونسرد و مرتب

ارسلان در رمان پاییز فصل آخر سال است، «پدر ندارد و با مادرش زندگی می‌کند و عاشق او است. گفت مادرش معلم بوده و بازنشسته شده و حالا خانه کوچکی دارند در خیابان ملک» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۴۴). وی خواستگار سمج شبانه است. وی و شبانه باهم همکار هستند و یکسال از آشنایی هر دو می‌گذرد، اما شبانه هنوز به وی جواب مثبت نداده و او دارای شخصیت معمولی است. از دید شبانه وی چنین توصیف می‌شود: «ارسلان کتاب نمی‌خواند» (همان: ۱۳۶). «لج باز و مغرور است. هیچ آرزوی بزرگی نمی‌کند. هیچ خلاقیتی برای زندگی کردن ندارد. زندگی‌اش صدسال دیگر هم همین سال است. هر روزش مثل هم است و اصلاً متوجه نیست باید چیزی را عوض کند.... معمولی است» (همان: ۱۴۶).

ارسلان	شخصیت پایدار، خونسرد و مرتب
--------	-----------------------------

سرانجام، ارسلان در پایان تکه دوم رمان پاییز فصل آخر سال است، موفق می‌شود تا از شبانه «بله» بگیرد.

۶.۳ مادر شبانه: شخصیت نگران و عصبی

مادر شبانه عصبانی و مضطرب (۱۳) است. هرچیز کوچکی مادر را ناراحت می‌کند و فریاد می‌زند «نیم ساعت سرمن و ماهان و زمین و زمان داد می‌زند. بعد سرش را توی دست‌هایش می‌گیرد و های های گریه می‌کند و به ما و خودش و زندگی لعنت می‌فرستد» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۱۲۹). مادر گریه می‌کند. غمگین است، افسرده است و با دلیل یا بدون دلیل فریاد می‌زند و بازهم گریه می‌کند:

صدای حق‌ها مامان بلند می‌شود. می‌گوید: ای خدا، ای خدا، و گریه می‌کند. بی‌خود گریه می‌کند. اصلاً به من چه. هربار سرهرچیزی که مهم نیست کوچک است یا بزرگ، شلوغ بازی راه می‌اندازد و همه چیز را بهم می‌ریزد (همان: ۱۳۰).

اضطراب لحظه‌ای مادر شبانه را رها نمی‌کند.

اضطراب، هم یک حالت روحی و هم یک حالت جسمی از توقعات منفی است. از نظر ذهنی، مشخصه آن افزایش برانگیختگی و دلهره است که به صورت یک نگرانی آزاردهنده، شکنجه‌آور می‌شود. از نظر فیزیکی با فعال شدن ناخوشایند چندین سیستم

بدن که همه برای تسهیل پاسخ به یک خطر ناشناخته هستند، چه واقعی و چه خیالی، مشخص می‌شو (برنز، ۱۳۹۲: ۳۸).

او قرص اعصاب می‌خورد. شبانه در باره مادرش روایت می‌کند:

صدای پاهایش را که با حرص روی زمین میکوبد، می‌شنوم. بعد صدای کیسه قرص می‌آید که با خش خش ترسناکی باز می‌شود و یخی که از یخساز در لیوان می‌ریزد. صدای قورت دادنش را بعد از همه اینها از حفظ در سرم میشنوم و دلم بهم می‌خورد. همه کارهایش را بلد شده ام. هزار سال است که همه این صداها را پشت سرهم شنیده ام و هربار دلم بهم خورده، بدون اینکه بدانم از چه می‌ترسم (همان: ۱۲۹).

شبانه معتقد است مادر زندگی همه افراد خانواده را خراب کرده و حال بهم زن است. «مامان روی مبل نشسته و گریه می‌کند. می‌خواهم داد بزنم و بگویم بس کند. بگویم زندگی همه مان را خراب کرده و دیگر دارد حالم را بهم می‌زند» (همان: ۱۳۰).

شبانه حتی می‌ترسد از وحشت مادرش، به خواستگارش «ارسلان» بله بگوید:

می‌ترسم دهانم را بازکنم و بگویم آره. بعد، ارسلان بیاید و عقدکنیم و از فردایش، مادر هیولا شود و با چنگک و شنل سیاه بیاید پیش مان بماند و هیچ وقت نرود. خودش هم هر روز بیاید و مرا کتک بزند و نگذارد دیگر ماهان را ببینم (همان: ۱۳۱).

دیگر مؤلفه‌های شخصیتی که کتل در نظریه خود استفاده می‌کند، آرام بودن و نقطه مقابل آن پریشانی و مضطرب بودن است که با توجه به شواهد در رفتارهای مادرش شبانه مشاهده می‌شود. می‌توان گفت که شخصیت مادر نه تنها یک شخصیت آرامی نیست، بلکه دارای شخصیتی، بسیار پریشان و مضطرب است.

مادرش شبانه	شخصیت نگران و عصبی
-------------	--------------------

مادر شبانه و ماهان، مُدام سعی دارد تا با خوردن قرص‌های خواب آور خود را آرام کند. شبانه می‌گوید: «سرش را با دستمال بسته و روی تختش خوابیده. ورقه قرص‌هایش روی پای تختی است و آنقدر زیاد خورده که حالا حالا بیدار نمی‌شود» (همان: ۱۳۸).

باحضور مادر، انگار خانه، مرتب برسر اعضای خانواده آوار می‌شود. پدر شبانه می‌گوید: «بجنب الان خانه آوار می‌شود روی سرمان» (همان: ۴۰).

مادر شبانه در عین حال در زمره شخصیت‌های انعطاف ناپذیر و بدگمان قرار می‌گیرد. مادر شبانه حرفش را دربارهٔ ارسلان باور نمی‌کند و به شبانه می‌گوید: «فکر کرده ای من خرم؟ همیشه فکر می‌کنی من خرم. همه فکر می‌کنند من خرم» (همان: ۱۳۰).

مادر شبانه:	شخصیت بدگمان، انعطاف ناپذیر
-------------	-----------------------------

۷.۳ ماهان، برادر شبانه: کم هوش، کندذهن و مضطرب

برادر شبانه کم هوش، کند ذهن و کم توان ذهنی (۱۴) است. این عارضه «اختلالی است که با عملکرد هوشی زیر حد طبیعی و اختلال در مهارت‌های انطباقی مشخص می‌گردد. منظور از مهارت‌های انطباقی انجام کارهای است که در هر سن خاص به‌طور معمول از فرد انتظار می‌رود» (احمدی، ۱۳۹۰: ۲۱). دکتر معتقد است که این امر می‌تواند ناشی از تب یا تشنج در کودکی یا پیشینه خانوادگی باشد: «در نوزادی تب شدید نکرده، تشنج نداشته؟... در خانواده کسی عقب ماندگی ذهنی ندارد؟» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۱۴۱). مادر معتقد است که وی حتی معنای ترس را نمی‌داند: «ماهان، ماهان، او چه می‌فهمد ترس چیست؟» (مرعشی، ۱۳۲). ماهان از وحشت، مُدام جایش را خیس می‌کند و این امر مادر را بیشتر عصبانی می‌کند: «مامان در اتاق را باز کرد و داد زد: باز این بوی شاش از کجا می‌آید؟» (همان: ۱۲۹).

ماهان از ترس خشم مادر به خواهرش، شبانه پناه می‌برد و خواهر پناهش می‌دهد. «ماهان مثل هربار خودش را می‌چسباند به من و دست هایش را حلقه می‌کند دور کمرم... می‌گویم: نترس، چیزی نشده» (همان: ۱۳۰).

شبانه دلنگرانی و اضطراب برادرش را چنین روایت می‌کند:

اگر مامان می‌فهمید ماهان این بار تختش را خیس کرده، می‌کشت اش. خودش گفته بود می‌کشدش. چانه ماهان را گرفته بود توی دست اش، صورتش را نزدیک کرده بود به صورتش. گفته بود: میکشمت. اینبار دیگر می‌کشمت. پشت سر ماهان ایستاده بودم و صورت مامان را دیده بودم و دلم از ترس بهم خورده بود. تخت که مرتب شد به ماهان گفتم بیاید بیرون. ماشین هایش را جلوی چشمم و تا ظهر که مامان برگشت، بازی کردیم. همه بازی‌هایی را که دوست داشت. فکر می‌کردم امروز بعد از ظهر می‌میرد و باید تا آنوقت خوشحال نگهش دارم (همان: ۱۲۹).

شبانۀ حتی نگران است که مبادا مادرش، ماهان را از خانه بیرون کند و وی تبدیل به گدایی آواره شود: «مامان، ماهان را از خانه بیرون کند و من نباشم به دادش برسم و سرگردان در کوچه‌ها گریه کند و گدا شود و آخرش با لباس‌های پاره، از سرما و گرسنگی گوشۀ خیابان بمیرد» (همان: ۱۳۱).

ماهان: برادر شبانه	شخصیت کندذهن و مضطرب
--------------------	----------------------

ماهان از شدت اضطراب ناخن می‌جود تا آرام شود: «ماهان در خودش مچاله شده و گوشۀ ناخنش را می‌جود» (همان: ۱۳۲).

ماهان از شخصیت‌های فرعی داستان پاییز فصل آخر سال است که نقش پُرنرنگی در تکه دوم و سوم داستان دارد. مادرش به دلیل عقب ماندگی ذهنی (۱۵) وی را نمی‌خواهد و حتی می‌خواهد تحویل آسایشگاه دهد. خواهرش شبانه، بزرگ‌ترین حامی وی و دائم نگران خورد و خوراکش است.

۸.۳ رامین، برادر روجا، شخصیت اهل عمل

روجا و رامین در کودکی یتیم می‌شوند. رامین از همان کودکی برای تامین مخارج خانه، پنهانی اسکمو می‌فروشد. وی در رمان پاییز فصل آخر سال است، از شخصیت‌های مثبت داستان است. به قول متن داستان «رامین پسر خوب همه است» (مرعشی، ۱۴۰۱: ۱۸۶). رامین حتی برای عمه پیر و تنهای خود نقش فرزندخوانده را دارد.

رامین: برادر ر.جا	شخصیت اهل عمل
-------------------	---------------

در پایان لازم به یادآوری است که از دید ریموند کتل انگیزه‌های فطری (ارگ) و انگیزه‌های اکتسابی (متارگ) (۱۶) به شرح زیر است:

کتل، واکنش‌های انسان را ناشی از دو صفت عمقی و پویا می‌داند، که نقش انگیزشی دارند (ارگ و متارگ).

منظور کتل از ارگ، انگیزه‌های ارثی و فطری هستند. تعریف کتل چنین است: استعدادی ذاتی است که به صاحب آن اجازه می‌دهد تا برای واکنش در برابر بعضی امور، آمادگی بیشتری پیدا کرده و نسبت به آن‌ها انگیزختگی و هیجان ویژه‌ای داشته باشد و بر اساس آن‌ها

به فعالیت‌هایی که او را به هدف خاصی رهنمون می‌سازند، پردازد. بعضی از ارگ‌هایی را که کتل مشخص کرده است از این قرارند: میل جنسی، ترس، نیاز به حمایت، کنجکاوی، نیاز به استراحت، روح اجتماعی و گریز از تنهایی خود، دوستی، سازندگی و... متارگ یا انگیزه‌های اکتسابی، صفت پویای عمقی است که توسط محیط شکل گرفته و محصول عوامل فرهنگی - اجتماعی می‌باشد. همه انگیزه‌های غیرفطری مثل علائق، رغبت‌ها و عواطف گوناگون از جمله متارگ‌ها هستند (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۵۲).

به نظر می‌رسد در رمان پاییز فصل آخر سال است «ارگ» بیشتر در شخصیت لیلا نمود دارد. گویی وی از میان سه شخصیت اصلی رمان مذکور، قطب و مرکز دوستی است و دو شخصیت دیگر یعنی شبانه و روجا مُدام به وی پناهنده می‌شوند؛ البته «متارگ» یعنی به دنبال علائق رفتن هم در لیلا مشاهده می‌شود. او به دنبال نویسندگی و نواختن ساز است.

جدول ۲. صفات رفتاری ارگ و متارگ کتل در رمان پاییز فصل آخر سال است

صفات شخصیتی کتل	شخصیت‌های رمان
ارگ (قطب و مرکز دوستی)	لیلا
متارگ (به دنبال علائق رفتن)	لیلا

۴. نتیجه‌گیری

در داستان پاییز فصل آخر سال است، شخصیت مقبول و مورد تایید براساس نظریه کتل شخصیت روجا است که مستقل، متکی به خود و جسور است.

در داستان پاییز فصل آخر سال است، شخصیت مطرود براساس نظریه کتل شخصیت همیشه مضطرب و پریشان یعنی مادر شبانه است که اضطراب وی سایه شومی بر سر خانواده اش می‌گذارد.

جدول ۳. بسامد طیف شخصیتی رمان پاییز فصل آخر سال است براساس دیدگاه کتل

صفات شخصیتی کتل	شخصیت‌های رمان	بسامد
شخصیت احساساتی	لیلا	۱
شخصیت خیال پرداز	لیلا	۱

صفات شخصیتی کتل	شخصیت‌های رمان	بسامد
شخصیت شکاک	شبنانه	۱
شخصیت نگران و بیمناک	شبنانه	۱
شخصیت جسور	روجا	۱
شخصیت خطرکننده	روجا - میثاق	۲
شخصیت مستقل و متکی به خود	روجا	۱
شخصیت پایدار، خونسرد و مرتب	ارسلان	۱
شخصیت مضطرب و پریشان	مادر شبنانه - برادر شبنانه (ماهان) - شبنانه	۳
شخصیت کم‌هوش، کندذهن	برادر شبنانه (ماهان)	۱
شخصیت اهل عمل	برادر روجا (رامین)	۱
شخصیت بدگمان	مادر شبنانه	۱
شخصیت انعطاف‌ناپذیر	مادر شبنانه	۱

نمودار ۱. بسامد طیف شخصیتی رمان پاییز فصل آخر سال است براساس دیدگاه کتل

براساس جدول فوق، به ترتیب، شخصیت‌های مضطرب (سه تیپ) و خطرکننده (دو تیپ) بیشترین بسامد را در رمان پاییز فصل آخر سال است، به خود تخصیص می‌دهند.

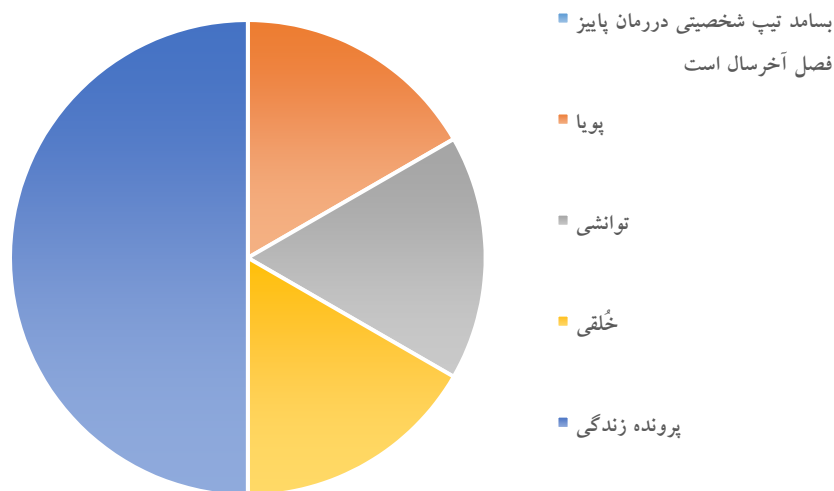
از دیگر نتایج مقاله حاضر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

نسیم مرعشی در رمان پاییز فصل آخر سال است براساس نظر ریموند برنارد کتل، برای دستیابی به صفات عمقی شخصیت‌ها از روش بررسی پرونده زندگی بهره برد که شامل اطلاعات مربوط به گذشته فرد است که از طریق پرونده‌های رسمی مراکز یا مصاحبه با دوستان و خانواده فرد به دست می‌آید، این همان شیوه‌ای است که در شخصیت پردازی سه قهرمان و راوی اصلی رمان مذکور یعنی لیلا، روجا و شبانه انجام پذیرفت.

جدول ۴. تیپ شخصیتی سه گانه عمقی کتل در رمان پاییز فصل آخر سال است

انواع صفات عمقی کتل	بسامد تیپ شخصیتی در رمان پاییز فصل آخر سال است
پویا	۱
توانشی	۱
خُلّقی	۱
پرونده زندگی	۳
پرسش نامه خودسنجی	۳

لیلا در قیاس با سایر اشخاص داستانی پاییز فصل آخر سال است، در زمره شخصیت‌هایی است که تمامی صفات پویا، توانشی و خُلّقی را از دیدگاه کتل در خود دارد.

نموار ۲. تیپ شخصیتی سه‌گانه عمقی کتل دررمان پاییز فصل آخر سال است

کتاب‌نامه

- آلوت، میریام (۱۳۶۸) رمان به روایت رمان نویسان. ترجمه محمدعلی حق شناس، تهران: نشر مرکز.
- اتکینسون، ریتال. ال و همکاران (۱۳۸۱) زمینه روان‌شناسی، محمدنقی براهنی و همکاران، چاپ دهم. تهران: رشد.
- احمدی، کامران (۱۳۹۰) کایدلاین اطفال ۱ (نلسون ۲۰۱۱). تهران: فرهنگ فردا.
- اسمیت، ادوارد و دیگران (۱۳۸۴) زمینه روان‌شناسی هیلگارد، نصرت‌الله پورافکاری، چاپ اول. تهران: آینده‌سازان: شهراب.
- برنز، دیوید (۱۳۹۲). وقتی اضطراب حمله می‌کند. ترجمه مهدی قرچه‌داغی. تهران: نشر ذهن‌آویز.
- پارسا، محمد (۱۳۸۳) زمینه نوین روان‌شناسی، چاپ بیستم. تهران: بعثت.
- حاجی تبار، هانیه (۱۳۹۹) «تحلیل کارکرد گفتمان در رمان «پاییز فصل آخر سال است»»، چهارمین کنفرانس بین‌المللی زبان، ادبیات، تاریخ و تمدن.
- سیاسی، علی‌اکبر (۱۳۵۴) نظریه‌های مربوط به شخصیت، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- شاملو، سعید (۱۳۸۲) مکتب‌ها و نظریه‌ها در روان‌پزشکی، چاپ هشتم. تهران: رشد.

بررسی صفات رفتاری شخصیت‌های ... (سعیده طاهری رستمی و دیگران) ۱۸۵

شولتز، دوان و شولتز، آلن سیدنی (۱۳۸۹) نظریه‌های شخصیت، ترجمه یحیی سیدمحمدی، چاپ هفدهم. تهران: نشر ویرایش.

شولتز، دوان (۱۳۸۴). نظریه‌های شخصیت، ترجمه یوسف کریمی و دیگران. تهران: ارسباران.
فاضلی، مه‌بود (۱۴۰۰) «نقد جامعه‌شناسی رمان پاییز فصل آخر سال است با رویکرد ساختارگرایی تکوینی». مجله پژوهش‌های ادبی. دوره ۱۸. شماره ۷۳. پاییز. صص ۹۷-۱۲۱.

عبدالهیان، حمید (۱۳۸۱) شخصیت و شخصیت‌پردازی در داستان، چاپ اول. تهران: انتشارات آن.
علی بیگی سرهالی، وحید و نیکخواه نوری، ام البنین (۱۴۰۱) «تفسیر و تحلیل شخصیت مجنون بر اساس نظریه کتل» مجله مطالعات ایرانی. دوره ۲۱، شماره ۴۱، صص ۳۸۹-۴۲۸.

کریستنسن، یان، واگنر، هاگ، هالیدی، سیاستین (۱۳۸۵) روان‌شناسی عمومی، ترجمه ابولقاسم بشیری و دیگران، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

کریمی، یوسف (۱۳۸۹) روان‌شناسی شخصیت، چاپ بیست و سوم. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
کهنمویی پور، ژاله، عبداللهی، اکبر (۱۴۰۱) «هم‌گفت‌گرایی در دو رمان معاصر ایرانی و فرانسوی پاییز فصل آخر سال است از نسیم مرعشی و سه زن توانمند از ماری ایندیای». مجله پژوهش ادبیات معاصر جهان. دوره ۲۷. شماره ۱. بهار و تابستان. صص ۸۱-۱۱۱.

مالمیر، تیمور، ناطق پور، زینت (۱۴۰۱) «ساختار و شگردهای روایی رمان پاییز فصل آخر سال است» مجله تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا). دوره ۱۴. شماره ۵۲. تیرماه. صص ۱۴۲-۱۶۱.

محمدی، علی اکبر، فسنقری، حجت الله، شهامت ده سرخ، نصیبه (۱۴۰۱) «کارکرد تکنیک‌های روایی و ترفندهای زبانی در رمان‌های سیدات القمر جوخه الحارثی و پاییز فصل آخر سال است نسیم مرعشی از منظر جریان سیال ذهن» مجله کاوش نامه ادبیات تطبیقی. دوره ۱۲، شماره ۴۶. تابستان. صص ۱۳۱-۱۵۰.

مرعشی، نسیم (۱۴۰۱) پاییز فصل آخر سال است، چاپ پنجاه و پنجم، تهران: چشمه.

میرصادقی، جمال (۱۳۹۴) عناصر داستان، تهران: انتشارات سخن.